

● Verslag – 4e vergadering

Commissie Maatschappelijke Dialoog Nanotechnologie

Datum : 30 juni 2009
Tijd : 15:00-17:30 uur
Plaats : Erasmus Universiteit Rotterdam

Aanwezig: Cie MDN:
Peter Nijkamp (voorzitter), Inez de Beaufort, Paul Borm, Eppo Bruins, Wiebe Bijker, Gerard van Harten, Godelieve van Heteren, Roel Pieterman, Sylvia Speller
Waarnemers: André Roos (Ministerie EZ), Maartje Avert (Ministerie VWS)
Secretariaat:
Christien Enzing, Jasper Deuten (verslag), Anke Nooijen, Ellen de Waal, Pelagiya Dragomirova
Bij Agendapunt 7:
Willem Dudol en Frederike Hurenkamp van BKB

Afwezig: Cie MDN: –

1. Welkom door de voorzitter
De voorzitter opent de vergadering.

2. Verslag 2e vergadering
Het verslag van de 2e vergadering (22 april 2009) wordt goedgekeurd. Er zijn geen punten n.a.v. het verslag.

3. Aangepast Huishoudelijk Reglement
Het aangepaste Huishoudelijk Reglement (extra artikel – Artikel 12 – over afstemming met andere gremia) wordt goedgekeurd. De definitieve versie zal op de website www.nanopodium.nl worden geplaatst.

4. De publieke agenda: Verslag van de Werkconferentie
De leden van de Cie MDN zijn positief over het verslag van de werkconferentie. Na een laatste check kan het op de website www.nanopodium.nl worden geplaatst. Omdat in het verslag namen van personen en bedrijven voorkomen, zal het verslag vooraf worden voorgelegd aan betrokkenen. De kaartjes (plakbriefjes) die tijdens de werkconferentie zijn gemaakt door de deelnemers zullen worden bewaard.

5. De publieke agenda: Voortgang interviews
Het Secretariaat geeft een korte presentatie over de voortgang van de interviews met stakeholders (in het kader van het opstellen van de publieksagenda) en de bevindingen tot dusver. Met betrekking tot de betekenis van nanotechnologie voor de maatschappij kwam uit de interviews onder andere naar voren dat nanotechnologie een brede noemer is waaronder veel ontwikkelingen schuil gaan. Enerzijds is nanotechnologie een logische stap in de steeds verder gaande miniaturisering (van "micro" naar "nano"), anderzijds biedt nanotechnologie revolutionaire nieuwe mogelijkheden. De impact van nanotechnologie wordt door sommigen als (zeer) belangrijk gezien, maar door anderen als moeilijk te beoordelen.

Nanotechnologie kan bijvoorbeeld leiden tot goedkopere producten waardoor producten ook toegankelijk kunnen worden voor mensen in ontwikkelingslanden.

Met betrekking tot de uitdagingen en problemen rondom de introductie van nanotechnologie in de maatschappij stelden geïnterviewden dat de maatschappelijke dialoog over nanotechnologie niet dezelfde fouten moet maken als die rond andere technologieën (biotechnologie, ICT kernenergie). Een uitdaging is ook om de dialoog rondom nanotechnologie breed te houden en niet enkel te richten op risico's van nanodeeltjes, maar een goede balans te vinden tussen kansen en risico's. Daarnaast is er nog weinig bekend over risico's, hetgeen het vertrouwen – en daarmee een open maatschappelijke dialoog – kan ondermijnen. Het is ook een uitdaging om het voorzorgsprincipe op een verstandige wijze toe te passen – zonder op voorhand de ontwikkelingen te blokkeren. Een ander mogelijk probleem is dat nanotechnologie onbekend – en dus onbemind – is bij het brede publiek. Geïnterviewden suggereerden om niet de discussiëren over nanotechnologie *an sich*, maar over de (mogelijke) toepassingen van nanotechnologie.

Naar aanleiding van de toelichting door het Secretariaat discussieerde de Commissie over de betekenis van de bevindingen voor het opstellen van de publieksagenda. Het breed houden van de maatschappelijke discussie over nanotechnologie is belangrijk, maar zal niet eenvoudig zijn als er zich een incident voor doet. De suggesties om niet over nanotechnologie *an sich* te praten wordt ondersteund. Het publiek zal nooit geconfronteerd worden met nanotechnologie, alleen met de nieuwe producten waarin nanotechnologie verwerkt is of waarvoor nanotechnologie is gebruikt om ze te maken.

De discussie zal zeker ook aandacht moeten schenken aan de risico's van nanotechnologie. Daarbij heeft "risico" een kwantitatieve betekenis (kans x effect) en een kwalitatieve betekenis (onzekerheid). Om het maatschappelijk debat niet op voorhand te laten struikelen over begripsverwarring rondom risico's, heeft de Cie MDN behoefte aan een korte heldere notitie over risico's en onzekerheden. Hierbij kan gebruik worden gemaakt van eerdere (gezaghebbende) rapporten van bijvoorbeeld de Gezondheidsraad, het RIVM en de WRR en van het Klankbord Risico's Nanotechnologie.¹ Risico's en onzekerheden moeten in een goed kader geplaatst worden. Een interessant aspect is de rol van verzekeringsmaatschappijen (zie bijv. de rol van Swiss Re). De vraag of verzekeringsmaatschappijen wel of niet bereid zijn om risico's te verzekeren is een indicator voor de omvang van de risico's. Verzekeraarbaarheid en vertrouwen zijn gerelateerd. Afsproken wordt dat er afspraken zullen worden gemaakt met de Gezondheidsraad en het RIVM om een scherper inzicht te krijgen in de betekenis van risico's. Cie-leden die samen met de voorzitter deze gesprekken willen voeren, kunnen zich bij het Secretariaat aanmelden.

Bij het doen van interviews met het oog op de publieksagenda is het belangrijk om zoveel mogelijk partijen mee te nemen – met name ook maatschappelijke organisaties – ook als ze zich in eerste instantie terughoudend opstelden.

Er is een "nulmeting" in voorbereiding om het effect van de Cie MDN en de maatschappelijke dialoog nanotechnologie te kunnen meten. Er wordt hierbij afstemming gezocht met de nulmeting over nanovraagstukken die momenteel in opdracht van het ministerie van LNV wordt gedaan. Mede op basis van een gesprek met LNV wordt een terms of reference opgesteld om de nulmeting uit te zetten. Resultaten worden verwacht voor eind september (het Openingsevenement).

¹ Zie bijvoorbeeld: Gezondheidsraad, Betekenis van nanotechnologieën voor de gezondheid. Den Haag: Gezondheidsraad, 2006; publicatie nr 2006/06. Voor informatie van RIVM, zie www.rivm.nl/rvs/075_nanotechnologie/. En: WRR, Onzekere veiligheid, Amsterdam University Press, 2008.

6. De publieke agenda: Vorm en inhoud van de Publieksagenda

Naar aanleiding van een korte notitie van het Secretariaat discussieert de Cie MDN over de vorm en inhoud van de publieksagenda. De Cie MDN zal moeten aangeven welke rol zij wil spelen in het opstellen van de agenda en op welke manier stakeholders en het brede publiek invulling kunnen geven aan de agenda. In grote lijnen is de werkwijze dat de Cie MDN zal luisteren naar 'het veld' en vervolgens ordening zal aanbrengen in de onderwerpen. Dat levert een eerste tentatieve agenda op aan de hand waarvan de eerste onderwerpen besproken kunnen worden.

De Cie MDN zal een "architectuur" moeten opstellen voor de dialoog. Een mogelijkheid is om uit te gaan van duurzaamheid: people, planet, profit. Vervolgens kan de agenda per domein verder worden ingevuld. Een ander mogelijkheid is om een structuur aan te brengen volgens een indeling die uitgaat van producten/toepassingen en thema's, zowel in termen wat er op dit moment concreet speelt, als in termen van wat verwachtingen, wensen en angsten zijn.

De agenda kan worden vergezeld van informatiemateriaal om (potentiële) deelnemers aan het debat te voeden. Overigens is inmiddels aan Kennislink gevraagd om een voorstel te doen over de wijze waarop hun website kan worden ingezet om aandacht te geven aan nanotechnologie (in opdracht van en gefinancierd door de Cie MDN).²

Voorafgaand aan de "architectuur" moet er een basis worden gelegd voor een goede dialoog. Mensen moeten voldoende vertrouwen krijgen dat hun deelname zinvol is. Er moet een sfeer ontstaan waardoor mensen tijd en energie willen steken in meepraten over nanotechnologie.

Een mogelijkheid is om films of andere vormen van entertainment te gebruiken om de discussie te triggeren. De CieMDN kan daarbij zorgen voor (het laten maken van) goede informatie voor belangstellenden en deze inbrengen via diverse media. Het maatschappelijk debat moet breed gevoerd gaan worden en daarom moeten mensen geïnteresseerd raken in "nano".

[De discussie wordt onderbroken om eerst de volgende twee agendapunten af te handelen. Vervolgens gaat de discussie verder]

De Cie MDN heeft voor de komende periode twee hoofdtaken:

1. Het ontwerpen van de "architectuur" van de agenda (het kader voor de maatschappelijke dialoog);
2. Duidelijk maken waarom een dialoog nodig is en waarom mensen hieraan deel zouden moeten nemen. (Cf. de "framing" van de dialoog).

Om als Cie MDN geloofwaardig te zijn, moeten in de publieksagenda alle mogelijke thema's als registers worden meegenomen. Al naar gelang het onderwerp, kunnen verschillende registers gebruikt worden. De publieksagenda voor de dialoog moet leiden tot een goede maatschappelijke dialoog die vervolgens leidt tot een agenda voor (de ontwikkeling van) nanotechnologie.

7. Het Openingsevenement

Het bureau BKB (Booij, Klusman & van Bruggen) geeft een presentatie over hun eerste ideeën over de opzet van het openingsevenement op 29 september. Een uitgangspunt is dat de maatschappelijke dialoog over nanotechnologie een ander type dialoog moet worden: een dialoog in een andere arena, met andere spelers en andere spelregels. Op het evenement moet er niet worden gecommuniceerd over communicatie. Het openingsevenement zal zelf al direct het goede voorbeeld van een dialoog moeten geven. Ideeën voor de invulling van het openingsevenement zijn het organiseren van een persconferentie voor redacteurs van 25 schoolkranten.

² Kennislink wordt in opdracht van het Ministerie van OCW uitgevoerd door Stichting Nationaal Centrum voor Wetenschap en Technologie. Kennislink maakt wetenschappelijke informatie toegankelijk voor een breed publiek. Vooral middelbare scholieren en studenten behoren tot de doelgroep.

Daarnaast kan een namiddagbijeenkomst worden georganiseerd voor ongeveer 150 stakeholders (die een actieve rol zouden moeten gaan spelen in de discussie). De bijeenkomst staat in het teken van informatie, debat en entertainment. Het voorstel is om het evenement te organiseren in Club Watt in Rotterdam. (Zaalcapaciteit is flexibel, ten minste 150 à 200).

Het evenement zal stakeholders moeten inspireren en hen ondersteunen om zelf een bijdrage te leveren aan de discussie. Dit kan gebeuren door middel van korte verhalen over inspirerende toepassingen van nanotechnologie, het belang van een maatschappelijke debat daarover en de presentatie van de publieke agenda. De vraag is wie op de bijeenkomst een actieve rol moeten spelen, en welke rol wil de CieMDN zelf wil spelen.

De Cie MDN heeft een aantal reacties en suggesties voor BKB:

- Het bezoek van de minister is een centraal element in het programma, en daarom bepalend voor de indeling van de bijeenkomst.
- Het evenement moet een landelijke uitstraling hebben. Dat kan door bijvoorbeeld op meerdere plekken in het land iets te doen. Leden van de Cie MDN kunnen suggesties geven voor initiatieven en projecten in het land die hierbij gebruikt kunnen worden.
- Het is de vraag of een (volledig) namiddag-avondprogramma nodig is, mede gezien het tijdstip van het bezoek van de minister en het feit dat het om een dinsdagavond gaat.
- Enthousiasmeren is belangrijk, maar het evenement moet niet te "leuk" worden. Het is belangrijk dat het evenement (ook) een serieuze component krijgt en dat alle leeftijdsgroepen zich aangesproken kunnen voelen.
- Een centraal element is het laten zien hoe je een dialoog voert.

De precieze vormgeving van het evenement wordt in de komende weken nader uitgewerkt. Via het Secretariaat kunnen leden van de CieMDN meedenken en ideeën inbrengen.

8. Het Openingsevenement: hoe verder na het Openingsevenement?

Dit agendapunt komt op de agenda van de volgende vergadering (11 augustus 2009).

9. Communicatie: tijdelijke en definitieve website

Het Secretariaat (Publimarket) geeft een korte presentatie over de website www.nanopodium.nl. Eerste stap is gemaakt via een tijdelijke miniwebsite. Er is nu een aanspreekpunt. De miniwebsite moet in de komende periode meer body krijgen. De toonzetting en stijl van de communicatie moeten consistent zijn. De website moet een gezicht geven aan de CieMDN en aan de maatschappelijke dialoog. De miniwebsite zal vervangen worden door een definitieve website. Half augustus zal het concept van de nieuwe website gereed zijn.

De Cie MDN ziet de website als de spreekbuis / etalage van de Cie MDN. De eerste functie van de website is het geven van informatie aan belangstellenden. Een tweede functie (na september 2009) is het bieden van een interactief platform. Na afloop van deze vergadering is er een separaat overleg met enkele leden van de Cie MDN over Communicatie.

10. Vaststellen van de data van de 5e en 6e vergadering

Volgende vergadering: 11 augustus 15:00-17:30 uur. Mogelijke locatie: Erasmus MC, Rotterdam.

11. Rondvraag

De Cie MDN stemt in met aanwijzen van Wiebe Bijker als plaatsvervangend voorzitter van de Cie MDN.

Mededeling dat het Jaarcongres van STW wordt georganiseerd op 8 oktober 2009 (met sessie over nanotechnologie). De Europese aanbesteding van het definitief secretariaat is in gang gezet.

Leden van de Cie MDN wordt gevraagd een aantal ideeën over het programma van het Openingsevenement op 29 september te bedenken en deze te melden aan het Secretariaat.

Mensen die zich melden met ideeën over de maatschappelijke dialoog, zullen worden gevraagd om een A4'tje in te sturen. De binnengekomen voorstellen zullen op een gegeven moment worden geclusterd. De mensen met goede ideeën zullen na september de mogelijkheid krijgen om een uitgewerkt voorstel in te dienen. Enige voortvarendheid is geboden gezien het feit dat jaarbudgetten niet overgeheveld kunnen worden naar het volgende jaar.

Als leden van de Cie MDN uitnodigingen krijgen voor bijeenkomsten over nanotechnologie die ook voor andere leden interessant zijn, dan kunnen deze worden doorgegeven aan het Secretariaat. Het Secretariaat zal met enige regelmaat de aankondigingen voor bijeenkomsten rondsturen.

Paul Borm meldt dat hij lid is van Governing Board van het Europese project Observing Nano. Dit project levert wellicht interessante aanknopingspunten voor de Cie MDN.

12. Sluiting

De voorzitter sluit de vergadering.